

สื่ ม ก า ช น์

กองบรรณาธิการ : สัมภาษณ์

ถ่ายภาพ "สารคดี" : ภาพ

ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์

ความรุนแรง และ

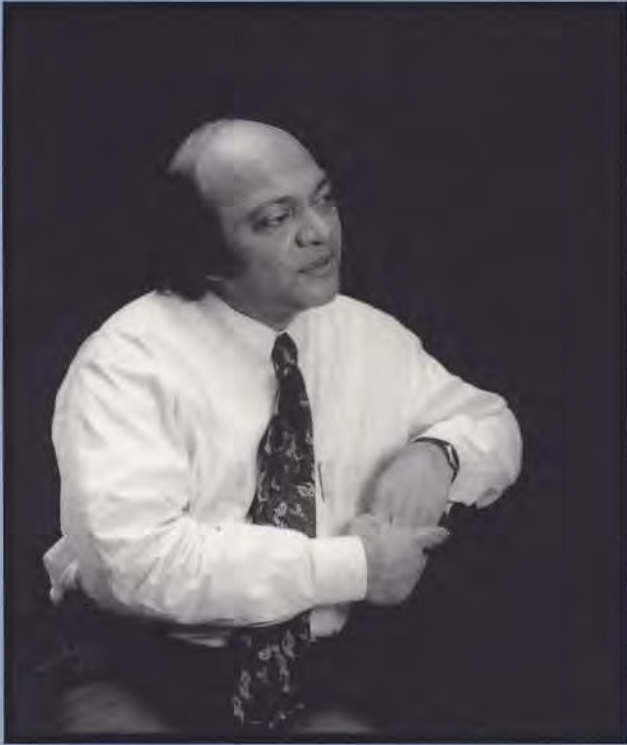
โศกนาฏกรรม

นพ. ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์

ความแตกต่างซึ่ง

คนไทย

**“ผมคิดว่าความเกลียดชังเป็น
สิ่งซึ่งผลิตขึ้นได้ มันไม่ได้เกิดขึ้น
โดยบังเอิญ แต่เกิดขึ้นในสังคมใด ๆ
ก็ตาม ซึ่งมีอุดมการณ์บางอย่าง
ที่บอกว่าคนที่ไม่มีอุดมการณ์เช่นนั้น
ต่ำต้อยน้อยกว่า ในขณะทีตัวเอง
เหนือกว่าคนอื่น”**

เหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ผ่านมา ๒๐ ปีเต็ม แต่ยังมีเรื่องราวอีกมากที่คงเป็นปริศนาหาคำตอบไม่ได้มาจนปัจจุบัน หนึ่งในเรื่องราวเหล่านั้นอาจจะไม่ใช่ปริศนาที่ต้องการคำตอบอย่างมีหลักฐานชัดเจน หากแต่เป็นเรื่องที่ “ซ็อก” ความรู้สึกของประชาชน ว่าทำไมคนไทยด้วยกันจึงแสดงความเกลียดชัง ความเคียดแค้นออกมาด้วยพฤติกรรมโหดร้ายป่าเถื่อนที่สุด ไม่ว่าจะเป็น การเผาถังยางแขวนคอ ตอกอกมนุษย์เชื้อชาติเดียวกันกลางเมืองหลวง ต่อหน้าวัดพระแก้ว ต่อหน้าแม่พระธรณีบีบมวยผม อันล้วนแต่เป็นสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คนไทยเคารพบูชา

โศกนาฏกรรมที่เกิดขึ้นในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และกลางท้องสนามหลวงในวันนั้น เป็นเหตุการณ์ที่มีอาจ

ลิมเลื่อนได้ง่าย ๆ และเป็นความโหดร้ายที่ต้องใช้คำว่า “สยดสยอง” มาอธิบายปรากฏการณ์ครั้งนี้

จิตแพทย์คนหนึ่งเคยกล่าวถึงที่มาของความเกลียดชังว่า มาจากความก้าวร้าว ความโลภ และความโกรธ ซึ่งเป็นพื้นฐานทางจิตใจของมนุษย์ เมื่อมนุษย์ไม่ได้ในสิ่งที่พึงปรารถนา ก็ต้องการทำลายล้าง มนุษย์ต้องหาทางออกเมื่อมีความเกลียดชังหรือความไม่พอใจเกิดขึ้น

๒๐ ปีผ่านไป ความรุนแรงยังแฝงฝังอยู่ในโครงสร้างอันสลับซับซ้อนของสังคมไทย หลายครั้งได้ปรากฏออกมาในลักษณะการข่มขืน ทารุณกรรมเด็ก นักเรียนอาชีวะฆ่ากันตาย ฯลฯ ไม่มีใครรู้ว่าความรุนแรงจะหวนกลับมาสำแดงเป็นเหตุการณ์อันน่า “สยดสยอง” อีกหรือไม่ และเมื่อใด

จะมีหนทางใดบ้างที่จะระงับความรุนแรงได้ ทำอย่างไรเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ จึงจะเป็นบทเรียนสอนใจว่า จะต้องไม่มีเหตุการณ์แบบนี้เกิดขึ้นอีก

ดร. ชัยวัฒน์ สถาอานันท์ อาจารย์คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และนายกสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย กับนายแพทย์ ยงยุทธ วงศ์ภิรมย์ศานติ์ ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาสุขภาพจิต อาจช่วยหาคำตอบให้ว่า สังคมไทยมีทางออกสำหรับความรุนแรงหรือไม่

สารคดี : มีอาจารย์บางท่านเคยกล่าวว่า เหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ทำให้พูดไม่ได้เลยว่าสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการประนีประนอม อะลุ่มอล่วย อย่างที่เคยเชื่อและถูกทำให้เชื่อกันมา อาจารย์คิดอย่างไรกับคำพูดนี้

ดร. ชัยวัฒน์ : ผมคงจะขอเปลี่ยนคำพูดนั้นสักหน่อย เพราะผมจะไม่ตอบว่าเพราะ ๖ ตุลา ๑๙ เลยสรุปว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่ไม่มีการประนีประนอม เพราะว่าเราก็สามารถจะยกตัวอย่างอื่น ๆ ที่มีอยู่ในประวัติศาสตร์การเมืองไทยมาอธิบายได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่แสนจะประนีประนอมได้ แต่เหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ คือการทำให้สังคมไทยตระหนักชัดว่า สังคมไทยไม่ใช่ข้อยกเว้นเรื่องความรุนแรง เรามักจะคิดว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีสันติภาพ สันติสุข ทุกคนดี อารีอารอบ ถึงแม้ว่าจะเกิดเหตุการณ์อื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา หรือเหตุการณ์เดือนพฤษภาทมิฬก็ตาม แต่ว่า ๖ ตุลา ๑๙ คือการจับสังคมไทยมาเผชิญหน้ากับความจริงที่ชัดเจนว่า สังคมไทยไม่ใช่ข้อยกเว้นเรื่องความรุนแรง เราสามารถมีความทารุณโหดร้ายต่อพี่น้องของเราเองได้กลางเมือง เหมือนเช่นสังคมอื่น ๆ

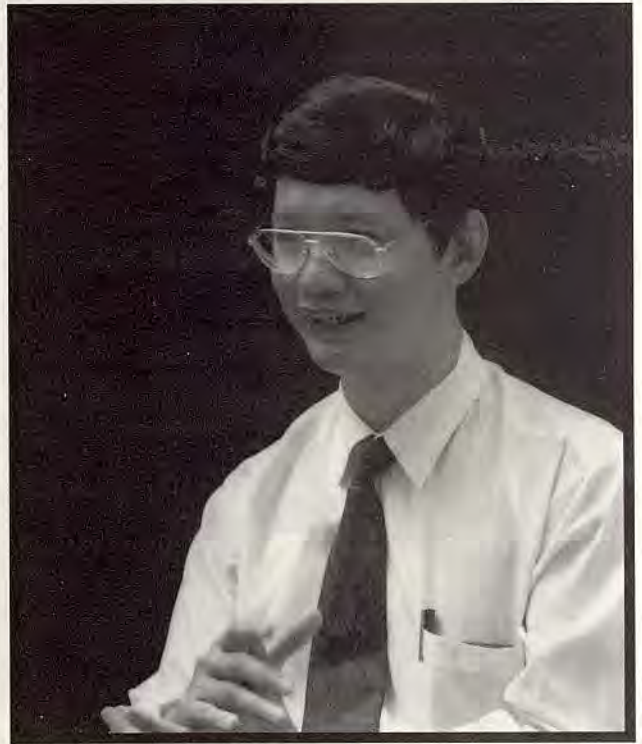
สารคดี : ถ้าอย่างนั้น อะไรคือสาเหตุที่ทำให้หลายคนเห็นว่า

๖ ตุลา ๑๙ เป็นเหตุการณ์ที่โหดร้ายที่สุดในสังคมไทย

ดร. ชัยวัฒน์ : ผมอยากตอบคำถามนี้โดยเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง เมื่อสองสามสัปดาห์ที่ผ่านมา ผมนำวิดีโอเทปเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ไม่มีบทบรรยาย มาฉายในชั้นเรียนวิชาปรัชญาการเมืองเบื้องต้น ที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ นักศึกษาประมาณ ๑๐๐ คนนั่งดูกันเงียบเลย พอหนังจบผมก็ไม่รู้จะพูดอะไรกับเขา แต่คำถามแรกที่นักศึกษาถามก็คือ ทำไมเขาเกลียดชังพวกเราขนาดนี้ ผมจึงอธิบายให้เขาเข้าใจว่า ความเกลียดชังมันถูกสร้าง ถูกผลิตขึ้นมาได้อย่างไรในสังคมไทย เหตุที่คนจำนวนหนึ่งถือว่า ๖ ตุลา เป็นเหตุการณ์ที่รุนแรงมากเมื่อเปรียบเทียบกับเหตุการณ์อื่น ผมคิดว่าเป็นเพราะความทารุณโหดร้ายนั้นเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตา มันเกิดขึ้นกลางเมือง ในรูปลักษณะที่ถึงแม้เราจะเคยมีความโหดร้ายมาแต่เดิม แต่ก็มีความโหดร้ายที่พยายามปกปิด แต่คราวนี้ไม่ เพราะฉะนั้นการเผาคนทั้งป็น การแขวนคอ การทำร้ายศพ สิ่งเหล่านี้ไม่เคยเกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาสังคมไทยมาก่อน ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อดูวิดีโอเทป คุณจะเห็นว่าคนที่บุกเข้าไปรุมทำร้าย คนที่อยู่รายรอบจะส่งเสียงโห่ฮาแสดงความยินดีเมื่อศพถูกเผา เมื่อศพถูกตี สิ่งนี้ผมคิดว่าแตกต่างจากเหตุการณ์รุนแรงอื่น ๆ ซึ่งเราอาจบอกได้ว่าเป็นการต่อสู้ แต่ในแง่ของความทารุณโหดร้าย นี่มันไม่ใช่การต่อสู้ เพราะฉะนั้นระดับของความเกลียดชังและระดับของความรุนแรงที่เกิดขึ้นต่อหน้าต่อตาคนทั้งเมือง เหล่านี้ทำให้ ๖ ตุลา เป็นเหตุการณ์ที่มีลักษณะพิเศษกว่า

สารคดี : ความเกลียดชังที่เกิดขึ้นมีสาเหตุมาจากอะไร

ดร. ชัยวัฒน์ : อย่างที่ผมบอกแล้วว่า ความเกลียดชังเป็นสิ่งที่ผลิตขึ้นได้ มันไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เกิดขึ้นในสังคมใด ๆ ก็ตาม ซึ่งมีอุดมการณ์บางอย่างที่บอกว่าคนที่ไม่มียุทธศาสตร์เช่นนั้นต่ำต้อยน้อยกว่า ในขณะที่ตัวเองเหนือกว่าคนอื่น หรือเห็นคนอื่นเป็นเหตุของปัญหาทั้งหลายทั้งปวงที่เกิดขึ้น งานชิ้นหนึ่งที่พูดถึงความเกลียดชังได้อย่างน่าตระหนก ก็คือหนังสือของฮิตเลอร์ เรื่อง “การต่อสู้ของข้าพเจ้า” สิ่งที่ฮิตเลอร์ทำก็คือฮิตเลอร์ชี้ให้เห็นว่าชาวยิวเป็นปัญหาของสังคมเยอรมันและอารยธรรมของโลกอย่างไร ชาวยิวทำลายความบริสุทธิ์ทางเชื้อชาติอย่างไร เพราะฉะนั้นเมื่อฮิตเลอร์ขึ้นมาครองอำนาจรัฐ ฮิตเลอร์ก็ใช้กลไกอำนาจรัฐผลิตสร้างความเชื่อให้คนเยอรมันเชื่อว่าชาวยิวเป็นอย่างนั้นจริง ๆ ดังนั้นคุณก็จะเห็นภาพการสังหารล้างเผ่าพันธุ์ชาวยิวเป็นล้าน ๆ คน ตัวเลขที่เขามักจะบอกกันคือ ๖ ล้าน ตัวเลขที่ผมเห็นคือ ๗ ล้าน ตัวเลข

“สังคมสมัยนั้นมีความหวาดระแวงสูงมาก มีการสร้างหลักฐานเทื่อนักศึกษาทำอย่างไรนั้น แต่ผมกำลังคิดว่าผู้ที่ตั้งข้อสงสัยนั้นเขาอาจเชื่ออย่างนั้นจริง ๆ”

ที่นักวิชาการรุ่นใหม่กำลังถกเถียงกันอยู่คือ ๑๑ ล้าน เพราะไม่ใช่เฉพาะชาวยิวอย่างเดียว แต่มีทั้งพวกยิปซี มีคนแก่ คนทุพพลภาพ ถูกกวาดไปหมด...ในนามของความเกลียดชัง คำถามก็คือว่ารัฐนาซีทำอย่างไร คนเยอรมันยอมได้อย่างไร ไม่เห็นหรือว่ารถไฟเหล่านั้นพาคนยิวไปสู่ค่ายกักกัน คนเยอรมันก็เห็น แล้วทำไมทำไม่ได้ คำตอบก็คือความเกลียดชังถูกผลิตได้นั่นเอง

พอมาถึงสังคมไทย ผมคิดว่ามีกระบวนการสร้างให้รู้สึกเกลียดชังคนจำนวนหนึ่ง ซึ่งอาจจะคิดไม่เหมือนตัวเอง สิ่งที่เขาทำก็คือสิ่งที่อาจารย์ธงชัย วินิจจะกุล เคยเขียนไว้ว่าสังคมไทยได้ลากเส้นแบ่งว่าใครคือไทย และใครที่ไม่ใช่เส้นแบ่งนี้ปรกติมันอยู่ที่ชายแดน แต่กรณี ๖ ตุลา เส้นแบ่งมันเข้ามาอยู่กลางเมือง แบ่งคนที่เขานับว่าไม่ใช่คนไทยอยู่ฝั่งหนึ่ง และพวกที่เป็นคนไทยอยู่อีกฝั่งหนึ่ง ซึ่งทำให้ง่ายสำหรับคนที่ถูกแบ่งว่าเป็นไทยจะสังหารหรือทำร้ายคน

“ผมไม่รู้ว่าจะมีคนเข้าไปทำร้ายคนอื่น แขนงคอ ตอกอก เป็นใคร แต่นั่นยังสำคัญน้อยกว่าปรากฏการณ์ที่คนยืนดูรอบๆ ให้อารมณ์ดีใจ สะใจ เพราะฉะนั้นแม้จะไม่มีผู้ชายคนนั้นเข้าไปทำ ก็จะมีคนอื่นที่ทำ กรณีนี้เป็นความรุนแรงที่ควบคุมไม่ได้แล้ว มันถูกผลิตและสะสมมาเป็นเวลานาน”

ที่ถูกแบ่งว่าไม่ใช่ไทยด้วยความทารุณและโหดร้ายเช่นนั้นได้ หน่วยทหารและกองกำลังที่เอามาใช้ในกรณีนี้ก็เป็นการจู่โจมตระเวนชายแดน ซึ่งปรกติไม่ได้ใช้ทำงานอย่างนี้ อันนี้เป็นผลของการแบ่งแยกคนออกจากกัน และเห็นว่าอีกฝ่ายหนึ่งต่ำกว่า มันมีกระบวนการสร้างภาพให้เห็นว่าพวกนี้ชั่วร้าย ไม่ใช่ไทย พวกนี้เป็นคอมมิวนิสต์ เป็นญวน เป็นอะไรเรื่อยแปด ทั้งยังเป็นการสร้างอย่างต่อเนื่องให้รู้สึกว่าเป็นอย่างนั้น ถ้าถามว่าในกระบวนการของความรุนแรงอย่างนี้อะไรเป็นเหยื่อรายแรก ๆ ผมก็ตอบว่า “ความจริง” เป็นเหยื่อรายแรก ๆ

นพ. ยงยุทธ : เป็นเพราะสังคมสมัยนั้นมีความหวาด-

ระวางสูงมาก มีการสร้างหลักฐานเท็จว่านักศึกษาทำอย่างไรอย่างนี้ แต่ผมกำลังคิดว่าผู้ที่ตั้งข้อสงสัยนั้นเขาอาจเชื่ออย่างนั้นจริง ๆ เพราะความหวาดระแวงทำให้คนเราคิดหาเหตุผลและสร้างความเชื่อขึ้นมาได้ ขณะที่เขาบอกกับคนทั่วไปว่าเป็นไปได้ที่นักศึกษาจะสะสมอาวุธ นักศึกษาจะเป็นฝ่ายใช้ความรุนแรง ตัวเขาเองก็เชื่อเช่นนั้นด้วย นี่เป็นธรรมชาติของความหวาดระแวง ถามว่าความหวาดระแวงนั้นมาจากไหน ก็ตอบได้ว่า สังคมไทยยังไม่เคยมีวัฒนธรรมของความขัดแย้งทางการเมืองที่รุนแรงมาก่อน ความรุนแรงเป็นคลื่นใต้น้ำมาตลอด ตั้งแต่ยุคปี ๒๕๐๐ จนกระทั่งถึงปี ๒๕๑๖ ซึ่งเกิดความรุนแรงครั้งแรก และมาถึงปี ๒๕๑๙ ที่มาเกิดความรุนแรงครั้งที่ ๒ เป็นช่วงที่มันเก็บความขัดแย้งไว้ข้างใต้อยู่มาก ฝ่ายที่ใช้ความรุนแรงในเหตุการณ์นั้นคือฝ่ายที่มีอำนาจ ซึ่งไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมที่มีความขัดแย้ง เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างปี ๒๕๑๖ ถึง ๒๕๑๙ ระยะเวลา ๓ ปีนี้ ฝ่ายที่มีอำนาจก็จะมีเชื่อ ความหวาดระแวง ความคับข้องใจจากเรื่องที่ถูกขัดแย้งโดยกลุ่มประชาชนและนักศึกษามาก เพราะฉะนั้นการที่เขาไม่มีวัฒนธรรมของความขัดแย้งมาก่อน เมื่อมาเจอกับความขัดแย้ง เขาจะรู้สึกว่ารุนแรง ถ้าสังคมมีความขัดแย้งอยู่ประจำ พุดง่าย ๆ ว่าเป็นสังคมประชาธิปไตย เรื่องใหญ่ ๆ ก็จะถูกไม่ใหญ่เพราะเราคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของความขัดแย้ง แต่ถ้าเราลองดูสังคมไหนก็ตามที่เป็นสังคมเผด็จการ ความขัดแย้งเล็ก ๆ นี้ก็จะกลายเป็นเรื่องใหญ่ และมีการสร้างภาพของความหวาดระแวงที่ใหญ่โตมาก ในเมื่อเขาสร้างภาพและความเชื่อเช่นนั้นขึ้นมา เวลากระทำเขาก็จะใช้ความรุนแรงให้สมกับความเชื่อของเขา เป็นการตอบสนองต่อความเชื่อของเขา ว่าศัตรูของเขาเป็นภาพที่น่ากลัวมาก เพราะฉะนั้นเขาจะต้องใช้ความรุนแรงเพื่อจะได้ก้าวร้าวให้อยู่

ดร. ชัยวัฒน์ : ถ้าเราบอกว่าชนชั้นนำหรือชนชั้นสูงของสังคมไทยไม่ค่อยคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของความขัดแย้ง ผมคิดว่าอาจจะไม่ใช่ ผมคิดว่าเขามีความขัดแย้งอยู่มาก แต่ไม่คุ้นเคยกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มของเขากับกลุ่มคนที่อยู่ข้างล่าง ความขัดแย้งในกลุ่มผู้ปกครองเกิดขึ้น แต่ไม่ใช่ปัญหา แต่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มผู้ปกครองกับกลุ่มชาวบ้าน กลุ่มประชาชนธรรมดา ๆ เมื่อเกิด มันก็เป็นปัญหาทุกครั้ง ที่ในอดีตเราเรียกว่าการกบฏ และใช้กำลังปราบเรื่อยมา

อีกเรื่องที่ผมคิดว่าต้องระวังก็คือ ถามว่าสังคมไทยคุ้นเคยกับความรุนแรงไหม ผมคิดว่าในช่วงเวลา ๓ ปี จากปี ๒๕๑๖-๒๕๑๙ มีการเตรียมการสังคมนไทย จะโดยเจตนา

**“เขาศึกษาทหารที่มาใน
สงคราม พบว่า สมมุติเราส่งทหารไป
สนามรบ ๑๐๐ คน มีทหารเพียง ๑๔
คนเท่านั้นที่ยังศัตรู และใน ๑๔ คน
มี ๒ คนเท่านั้นที่ยังอย่างมีความสุข
ที่เหลืออีก ๑๓ คนยิงแล้ว
อาจจะกลับไปอาเจียนที่บ้าน””**

จึงข่มขืนผู้หญิงคนเดียวได้ ทำให้ไม่ใช้ความรุนแรงกับเขาได้ถึงขนาดนั้น เมื่อเอาคนห้าหกคนนี้มาสอบดูแล้ว ในความเป็นเอกบุคคผลของเขา เขาก็มีสติสัมปชัญญะ ไม่ใช่เป็นคนเลวเท่าไร อาจจะเป็นคนปรกติด้วยซ้ำ เพราะฉะนั้น ถ้ากลับมามองเหตุการณ์ ๖ ตุลา ว่าทำไมถึงได้มีการใช้ความรุนแรงกันได้ถึงขนาดนั้น ผมคิดว่า มันต้องมีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องหลายอย่างด้วยกัน ปัจจัยแรกคือความเกลียดชังมันเป็นความก้าวร้าวที่ตกผลึก โดยมีการสร้างเหตุผลและความเชื่อร้ายล้อมอย่างชัดเจน เหมือนกับคนยิวที่เคยถูกใช้ความรุนแรงในสงครามโลกครั้งที่ ๒ คนถูกแยกเป็นสองกลุ่ม และทำให้เห็นว่ากลุ่มหนึ่งเลวร้ายอย่างมาก ตรงนี้มันก็จะออกมาเป็นเรื่องของความเกลียดชังแล้ว ความเกลียด

ชังก็จะผลักดันให้เกิดความรุนแรงได้มาก เวลาเราเห็นว่าโรงเรียนสองโรงเรียนตีกัน เราสัมภาษณ์เด็กพวกนี้เป็นรายตัวก็ไม่ได้เป็นคนเลวร้ายอะไร แต่เพราะถูกหว่านสร้างความเกลียดชังไว้มาก ว่าทางโน้นมันเลวอย่างไร มีเหตุผลที่จะหว่านล้อมเข้าไป เหตุการณ์เหล่านี้คล้าย ๆ กัน คือว่ามีเรื่องของความเกลียดชังเข้ามา

ปัจจัยที่สอง มันมีต้นแบบที่ทำให้เห็นว่า มีคนเริ่มต้นกระทำ เป็นจิตวิทยาฝูงชนอย่างหนึ่ง ดังนั้นในกรณีเช่นนี้ เราจึงต้องยุติความรุนแรงให้เร็วที่สุด เพราะทันทีที่คุณเริ่มต้นนับหนึ่ง มันจะขยายตัวอย่างไพลามทุง เพราะมันมีเชื้อเรื่องความเกลียดชังอยู่แล้ว

ปัจจัยที่สามที่อาจารย์ชัยวัฒน์พูดถึง คือมีแรงสนับสนุนมาก ตัวนี้ก็มาจากความเกลียดชังอีก คนที่โห่ร้องก็คือฝูงชนที่ถูกเร้าด้วยความรู้สึกเกลียดชังอยู่แล้ว ว่าคนพวกนี้เป็นคนเลว ต้องกำจัดให้สิ้นด้วยวิธีการไหนก็ได้ ทุกคนไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเรื่องนี้เป็นเรื่องที่เลวร้าย เพราะตอนนั้นอารมณ์ฝูงชนพาไป

ปัจจัยสุดท้าย ความรุนแรงในสงครามกับความรุนแรงแบบนี้มันไม่เหมือนกัน ในสงครามจริง ๆ ทหารเขามีการจัดตั้งอย่างดี และเขาก็ทำภายใต้หน้าที่ที่กำหนดให้ เพราะฉะนั้นมันถึงควบคุมไว้ได้ระดับหนึ่ง

เมื่อเอาปัจจัยทั้งสี่มารวมกันมันก็เกิดเหตุการณ์นี้ได้ ผมคิดว่าเรื่องนี้เป็นอุทาหรณ์ของปัญหาเรื่องการจัดการกับความรุนแรง ความรุนแรง ไม่ว่าจะพูดถึงบริบทไหนก็ตาม การเมือง เชื้อชาติ หรือแม้กระทั่งลงไปกลุ่มเล็กๆ คือครอบครัว กลุ่มคน เช่นนักเรียนอาชีวะตีกัน ทำอย่างไรที่จะไม่ให้ความขัดแย้งสะสมพอกพูนตัวมันเอง เพราะถ้าสะสมมันจะขยายตัวในอัตราที่ทวีคูณขึ้น

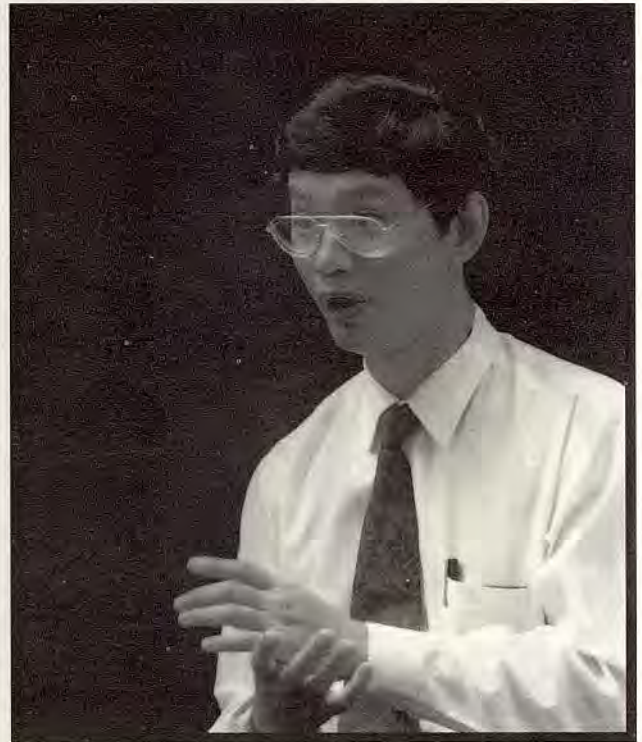
ดร. ชัยวัฒน์ : ที่คุณหมอยกกรณีนักเรียนอาชีวะนั้นน่าสนใจมาก เพราะมีงานวิทยานิพนธ์ของจุฬาย เก็บข้อมูลเอาไว้เลยว่า นักเรียนอาชีวะช่วงก่อนและหลังที่เขาจะเข้าวิทยาลัยนั้นเป็นอย่างไร ก่อนเข้าวิทยาลัยเขาก็คือเด็กปรกติธรรมดาตนเอง ไม่ได้ไปตีกับใครทำอะไร ถึงจบออกมาแล้วก็ไม่ได้ตีใคร ก็ปรกติ แต่ถ้าอยู่ในนั้นจะยกพวกตีกับที่อื่น ข้อมูลนี้แสดงชัดเจนว่าเรื่องอย่างนี้มันสร้างได้ แต่สร้างอย่างไรในระยะเวลาสามสี่ปี และสร้างกับใคร ที่สำคัญที่สุดคือสร้างอะไร คำตอบก็คือการสร้างเอกลักษณ์ ที่ผมเรียกว่ามายาการของเอกลักษณ์ มันเป็นสิ่งซึ่งเสกสรรเนรมิตขึ้นมาว่าคุณเป็นอย่างนี้ คนอื่นเป็นอย่างนั้น ชั้นแรกมันทำให้คุณรู้สึกว่า你是คนไทย หรือเป็นไอริช เป็นนาซี หรือเป็นอะไรก็ว่าไป ชั้นที่สองก็คือทำให้คุณชินชากับการใช้ความ

รุนแรง คือถูกตีไปเรื่อย ๆ ถูกกระเบิดไปเรื่อย ๆ พอชินชาแล้ว จะเพิ่มปริมาณความรุนแรงขึ้นอีกหน่อยก็เป็นไปได้ และขั้นที่สามก็คือ ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งมีสภาพต่ำกว่าสิ่งที่ตัวเองเป็น หรือที่เรียกว่า dehumanize นั่นเอง โดยการสร้างสรรค์ในทางวัฒนธรรม หรือการทำลายภาพของคู่ต่อสู้ว่าเป็นชาตนาเป็นปีศาจมาจากไหน หรือทำสิ่งที่ชั่วร้ายหลายอย่าง ตัวอย่างที่ผมมักจะพูดถึงเสมอ ก็คือสงครามเวียดนาม เวลาที่อเมริกาจะทำให้ทหารเห็นว่า คนเวียดนามแยءหรือเลวร้ายกว่าคนอเมริกัน เขาก็เอานักมานุษยวิทยา มาบอกว่าอาหารการกินของคนเวียดนามเป็นอย่างไร และเขาก็ชี้ให้เห็นว่าคนเวียดนามบริโภคเนื้อสุนัข ในสายตาคนอเมริกัน การทำแบบนี้แย่มาก เพราะสุนัขเป็นสัตว์เลี้ยงที่ฝรั่งรักมาก สิ่งเหล่านี้ทำให้รู้สึกว่าคุณเวียดนามแยءลงไปเรื่อย ๆ กรณี ๖ ตุลา ก็เช่นเดียวกัน ผมจำได้ว่าหลังเหตุการณ์ก็มีรายงานข่าวว่า พบซากสุนัขถูกเผาตายอยู่ครึ่งตัว แสดงว่าคนพวกนี้กินเนื้อสุนัข แสดงว่าเป็นญวน

ความรู้สึกทำนองนี้ รวมทั้งประเด็นปัญหาหลายอย่างที่ประกอบกันในสภาพสังคมและเศรษฐกิจไทยเวลานั้น ผมคิดว่ามันอธิบายว่าทำไมจึงเกิดสภาพการณ์หรือปรากฏการณ์นี้ขึ้นได้

นพ. ยงยุทธ : ประเด็นที่เราพูดค้างไว้อันหนึ่งก็คือ ใครจะเป็นฝ่ายใช้ความรุนแรง ในเหตุการณ์ ๖ ตุลา หรือในเหตุการณ์อื่น ๆ ก็ตาม มันมีตัวบุคคลซึ่งเหมือนกับเป็นตัวแทน เพราะฝ่ายที่ต้องการปราบปรามนักศึกษาไม่ได้ใช้ความรุนแรงเอง แต่มาใช้ความรุนแรงผ่านคนกลุ่มหนึ่งในการสัมมนาครั้งหนึ่ง มีตัวแทนของอดีตผู้นำนักเรียนอาชีวะได้พูดไว้ชัดว่า มีขบวนการที่ทำให้เขาเกลียดชัง ทำให้เขาสำนึกในหน้าที่ เขายกเหตุการณ์อันหนึ่งที่ทำให้ต้องมาในวันที่ ๖ ตุลา คือ ก่อนหน้านั้นมีนักเรียนอาชีวะถูกยิงแล้วก็เอาไปทิ้งไว้ในถัง ในขณะที่เวลานั้น เขาเล่าด้วยอารมณ์ที่รุนแรงถึงความเจ็บปวด และเขาจะต้องแก้แค้นอย่างไรบ้าง ความรุนแรงมันเขม็งเกลียวในลักษณะที่เกิดเป็นวงจรของความรุนแรงหลายรอบ นี่เองคือการที่มันทวีคูณตัวของมันเอง แต่ฝ่ายไหนที่ยิงนักเรียนอาชีวะคนนั้นทั้ง นี้ก็ยังเป็นปมปริศนาทางการเมืองอยู่เรื่อยไป ในกรณีนี้ ผมอยากชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงนี้ถ้าเราไม่สามารถหยุดยั้งได้ มันจะขยายเป็นไฟลามทุ่ง

ผมจะกลับไปเรื่องที่ใครเป็นคนที่ถูกผลักดันให้ใช้ความรุนแรง ผมคิดว่าที่ผ่านมา คนที่คับข้องใจเป็นคนที่ถูกผลักดันให้ใช้ความรุนแรงได้ง่าย พอที่กระทำทารุณกับลูก กลุ่มคนที่กระทำความรุนแรงกับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ชุมชนที่ใช้ความ

“เด็กอายุเพียงแค่ ๑๐-๑๒ ขวบ สามารถฆ่ากันได้ด้วยเรื่องไก่ตัวเดียว หรือเรื่องจักรยาน คนพวกนี้เราทำนายได้ว่าโตขึ้นสามารถเป็นอาชญากรได้ สามารถก่อความรุนแรงได้อย่างเลือดเย็น”

รุนแรงกับอีกชุมชนหนึ่ง เมื่อกลับไปดู เราจะพบว่า คนพวกนี้มักอยู่ในภาวะตกต่ำ ต่ำต้อยน้อยหน้า ไม่มีศักดิ์ศรีอยู่แล้ว กลับไปดูที่เหตุการณ์ ๖ ตุลา บุคคลที่ถูกผลักดันให้ใช้ความรุนแรงในตอนนั้นมีอยู่สองกลุ่ม คือ หนึ่ง ลูกเสือชาวบ้านสอง นักเรียนอาชีวะ วิเคราะห์ได้อย่างไร สำหรับนักเรียนอาชีวะ มีสองปัจจัย ปัจจัยหนึ่งก็คือการสร้างบรรยากาศและสองคือ เด็กที่มาเป็นนักเรียนอาชีวะเป็นเด็กที่สังคมได้ทำการแบ่งแยกเขา รังเกียจียดฉันทว่าเขาว่าเขาเป็นผู้แพ้ที่ไม่ประสบความสำเร็จในการเรียน ระบบการศึกษาเราเป็นอย่างนั้น แล้วสำหรับลูกเสือชาวบ้านคือใคร ส่วนหนึ่งก็คือกลุ่มคนจนที่มีความคับข้องใจสูง โดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ และภาวะเช่นนี้ก่อให้เกิดความรุนแรงได้ง่าย ความจนนี้มีสองชนิด จนแบบมีตราบายกับจนแบบไม่มีตราบาย ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา สังคมของเราก็มีคนจนอยู่เป็น

“การมีส่วนร่วมคือปัจจัยสำคัญที่จะสู้กับความรุนแรงได้ สิ่งที่มีความรุนแรงทำกับเราก็คือ ทำให้เรารู้สึกไร้อำนาจ การมีส่วนร่วมก็คือการเรียกอำนาจคืนมาเป็นของเรา”

จำนวนมาก แต่ว่าในยุคนั้น เราไม่ได้มีอะไรที่ฟุ่มเฟือยมาก คนจนมีอาหารบริโภค ๓ มื้อ ความจนไม่เป็นตราบับ แต่เมื่อถึงยุคของสังคมที่มีการพัฒนาทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงเพิ่มขึ้น และสิ่งที่น่ากลัวของความเหลื่อมล้ำต่ำสูงก็คือ ความจนที่แต่ก่อนเป็นแค่ความจน กลายเป็นความจนที่เป็นบาดแผล หรือเป็นความรู้สึกที่ว่าต่ำต้อย เป็นความจนที่มีตราบับ เพราะฉะนั้นภายใต้ความรู้สึกแบบนี้ ทางจิตวิทยาเราเรียกว่าเป็นภาวะไร้ศักดิ์ศรี ภาวะไม่มีคุณค่า ซึ่งจะก่อให้เกิดความคับข้องใจสูง และภาวะความคับข้องใจสูงจะก่อให้เกิดความรุนแรงได้ง่าย ผมคิดว่าพวกที่จะใช้ความรุนแรงเขาู้เลยว่าจะใช้ใคร จะกระตุ้นและผลักดันใครให้ใช้ความรุนแรงได้ง่าย คนทั้งสองกลุ่มนี้ถูกมองว่าไม่มีคุณค่าเท่าเทียมคนอื่น แต่วันดีคืนดีก็มีคนไปให้ค่า ไปบอกว่า คุณเป็นคนที่มีความค่า นี่คือ “คุณค่าเทียม” ซึ่งผลักดันให้คนเหล่านี้ปฏิบัติการณ์ในสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นความเชื่อผิด ๆ ได้

ซึ่งนี่ก็คือการบอกสังคมอีกครั้งหนึ่งว่า ถ้าสังคมของเราพัฒนาไปบนพื้นฐานที่มีกลุ่มคนที่มีความคับข้องใจมากในบริบททางเศรษฐกิจ มีคนจนที่คับข้องใจมากในบริบททางการศึกษา มีคนที่คับข้องใจมากในบริบททางสังคมแบบนี้โอกาสที่จะเกิดความรุนแรงก็เป็นไปได้มาก

ดร. ชัยวัฒน์ : ที่คุณหมอบอกน่าสนใจ แต่ผมคิดว่าเรื่องนี้ น่าศึกษาว่า พวกเขามีภูมิหลังอย่างไรในทางเศรษฐกิจ เขาต่ำต้อยน้อยหน้าจริงแค่ไหน ถ้าเราดูตัวอย่างในเยอรมนี สมัยที่ลัทธินาซีแพร่หลายประมาณปี ๑๙๒๖-๑๙๒๗ ตอนนั้นก็คือช่วงซึ่งเยอรมนีตกต่ำทางเศรษฐกิจมาก แนวความคิดแบบสุดโต่งนั้นก็เกิดขึ้นมา และมันถูกสร้างอยู่บนพื้นฐานของความเกลียด มันอธิบายว่าใครคือแพะที่ควรมารับบาปในเรื่องนี้ ทำไมประเทศจึงได้ยากจนอดอยาก ประเทศจึงได้มีปัญหา ก็โยนบาปทั้งหลายไปที่ชาวยิวไปเสีย อันนี้ผมคิดว่าในลักษณะทั่วไปก็น่าสนใจ ในฐานะของความไม่เป็นธรรมที่คนทั้งหมดได้รับอยู่ คือภาวะเศรษฐกิจที่ตกต่ำ พอสร้างกลไกของมายาคติขึ้นมาว่ายิวเป็นใคร อย่างไร ก็ทำให้ไปก่อความรุนแรงได้ง่ายเข้า

สำหรับคำถามที่ว่า มนุษย์โดยธรรมชาติมีความรุนแรงหรือเปล่า เมื่อเร็ว ๆ นี้ มีการศึกษาเรื่องทหาร คนเขียนเป็นนายทหารเก่า ตอนนี้เป็นอาจารย์อยู่ในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในอเมริกา เป็นงานที่น่าสนใจมาก คือเขาศึกษาทหารที่ฆ่าในสงคราม พบว่า สมมุติเราส่งทหารไปสนามรบ ๑๐๐ คน มีทหารเพียง ๑๕ คนเท่านั้นที่ยังศรัทธา และใน ๑๕ คน มี ๒ คนเท่านั้นที่ยังอย่างมีความสุข ที่เหลืออีก ๑๓ คน ยิ่งแล้วอาจจะกลับไปอาเจียนที่บ้าน ถ้าพูดภาษาของผมก็แปลว่า ในมนุษย์นี้มีพัฒนาการของสมองมากมาอยู่แล้ว แม้ว่าสังคมจะพยายามสร้างเงื่อนไขให้เขากลายเป็นทหาร และเข้าไปรบ กระนั้นก็ตามกว่าร้อยละ ๘๐ เขาไม่ได้ทำ ถ้าไม่สั่งเขาก็ไม่ยิง ยิ่งก็อาจจะยิงขึ้นฟ้าไป แล้ว ๑๓ คนที่ยิงก็ไม่ได้ยิงจะยิงด้วย ยิ่งแล้วก็กลุ่มใจเสียใจ ส่วนอีก ๒ คนเท่านั้นที่ยังอย่างมีความสุข

นพ. ยงยุทธ : ทหาร ๒ คนนั้นต้องมีรากฐานทางจิตวิทยาที่จะนำมาวิเคราะห์ได้อย่างแน่นอน เพราะตัวที่ควบคุมไม่ใช่สมอง แต่คือจิตใจ จิตใจมาจากไหน มาจากการเลี้ยงดูในวัยเด็ก ที่จะทำให้คนเราเป็นคนมีเหตุผล มีจริยธรรม และมีความสามารถในการควบคุมตัวเอง กับคนอื่นประเภทหนึ่งที่ไม่มีความจริยธรรม คนพวกนี้เมื่อโตขึ้นสามารถข่มขืนได้ ใช้ความรุนแรงกับคนได้อย่างไม่รู้สึกละอาย และยินดีกับการใช้ความรุนแรงด้วย คนประเภทหลังนี้ เมื่อเราไปดูในวัยเด็กของเขา ก็มักพบประวัติการใช้ความรุนแรงแล้ว เช่น

สามารถทำร้ายสัตว์เลี้ยงได้โดยไม่รู้รู้สึกสงสาร ไม่รู้สึกเจ็บปวด สามารถใช้ความรุนแรงกับเพื่อนได้โดยไม่รู้รู้สึกอะไร ขณะที่เด็กจำนวนมากกว่าร้อยละ ๙๐ ไม่กล้าทำสิ่งเหล่านี้ เขาไม่กล้าเอาสัตว์ไปทรมาน ถ้าเขาทำให้เพื่อนเจ็บปวดเขาก็เสียใจ ตกใจ และกลัว แต่ว่าเราจะมีเด็กอีกประเภทหนึ่งที่ไม่เป็นอย่างนี้ เวลาที่เรามีข่าวประเภทนี้ในหน้าหนังสือพิมพ์บ่อยมาก เด็กอายุเพียงแค่ ๑๐-๑๒ ขวบ สามารถฆ่ากันได้ด้วยเรื่องไก่ตัวเดียว หรือเรื่องจักรยาน คนพวกนี้เราทำนายได้ว่าโตขึ้นสามารถเป็นอาชญากรได้ สามารถก่อความรุนแรงได้อย่างเลือดเย็น ถ้าเข้าสู่สมรภูมิก็น่ากลัว จะฆ่าคนได้อย่างเลือดเย็น คนกลุ่มนี้ ถ้าไล่กลับไปช่วยเด็กพวกนี้มักเติบโตมาจากสภาพที่ถูกใช้ความรุนแรง ถูกพ่อแม่ตี ถูกทำร้ายอย่างรุนแรง ถูกจงเกลียดจงชังมาแทบทั้งนั้น

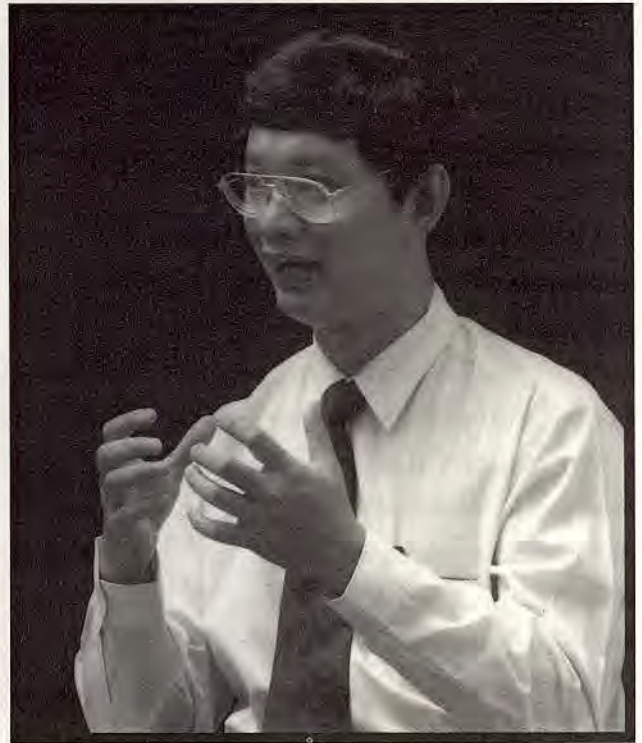
สารคดี : คนที่เคยมีส่วนร่วมในการล้อมปราบเมื่อ ๖ ตุลาคม ๑๙ บางคนยังภูมิใจ เพราะคิดว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ประเทศไทยไม่ต้องเป็นคอมมิวนิสต์ และแม้จะมีความรุนแรงเกิดขึ้นบ้างก็ไม่มีอะไร ต้องยอมสูญเสียบ้างเพื่อรักษาประเทศชาติ

นพ. ยงยุทธ : กลุ่มคนที่ทำลายชาติพันธุ์ยิวร่วมกับฮิตเลอร์ นาซีสุดท้ายก่อนตายก็ยังคิดว่าตัวเองทำถูกอยู่

ดร. ชัยวัฒน์ : ผมคิดว่าคนเราคงจะต้องหาวิธีให้ตัวเองอยู่กับสิ่งที่ตัวเองทำไปได้ นี่ก็เป็นวิธีหนึ่งที่เขาจะอยู่กับตัวเองได้ ในทางกลับกัน ถ้าตัวเลขอย่างที่ผมพูดไว้นั้นถูก ว่ามีคนเพียงร้อยละ ๒ เท่านั้นที่เข้าร่วมรบในสงครามแล้วฆ่าคนได้ด้วยความยินดี ผมก็คิดว่ามีคนอีกเป็นจำนวนมากเลยที่เดียวที่เสียใจกับเหตุการณ์นี้ ทั้ง ๆ ที่เขาเป็นฝ่ายที่เข้าไปกระทำ และผมเชื่อว่า คนพวกที่ยังรู้สึกเสียใจนี้ต่างหาก ที่บอกเราว่าสังคมยังพอมีความหวัง

สารคดี : อาจารย์และคุณหมอมองคิดว่า ความรุนแรงในระดับของ ๖ ตุลาคม ๑๙ มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นในสภาพสังคมไทยทุกวันนี้ได้อีกหรือไม่

ดร. ชัยวัฒน์ : ที่คุณหมอมองหรือผมพูดมาตั้งแต่ต้น เราพูดถึงความเกลียดชังว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้ความรุนแรงปรากฏรูป แต่ที่เงื่อนไขที่จะทำให้องค์ประกอบนี้มันทำงานนั้นก็มียุ่่มาก สมมุติว่าเป็นเงื่อนไขเรื่องความไม่ยุติธรรมในสังคม เช่น คนจนเท่านั้นหรือที่ก่อความรุนแรง มันก็ไม่ใช่ คนรวยก็ทำเหมือนกัน บางครั้งเขารู้สึกว่าไม่ได้รับความยุติธรรมกับเรื่องบางเรื่อง อาจจะเป็นเรื่องผลประโยชน์ เขาอาจรู้สึกว่าเขาควรจะมีควรจะได้แต่เขาก็ไม่ได้สิ่งนั้น ถูกหรือผิดอีกเรื่องหนึ่ง แต่นี่คือความรู้สึกว่ามันไม่เป็นธรรม

“สังคมเราต้องการการมีส่วนร่วมที่เปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมชั่วคราว เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นฝ่ายกระทำและต่อเนื่องมากขึ้น ความสนใจการอภิปรายไม่ไว้วางใจ นายกรัฐมนตรีที่ผ่านมา ถือเป็น การมีส่วนร่วมชั่วคราว”

ในสังคมไทยยังคงมีสภาพของความไม่เสมอภาคกัน อยู่สูง ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและในเชิงอำนาจ อันนี้เป็นพื้นของความรุนแรงที่สำคัญ เพราะมันมีความไม่ยุติธรรมอยู่ในตัว แต่ถ้าถามว่าความเกลียดชังแบบอดีตมันจะเกิดขึ้นอยู่หรือไม่ ผมคิดว่าเนื่องจากสภาพปัญหาสังคมในปัจจุบันมันไม่ใช่เรื่องราวทางอุดมการณ์ และไม่มีการสร้างความเกลียดชังขึ้นเป็นระบบอย่างสมัยก่อน ความรุนแรงแบบนั้นก็อาจจะไม่มี แต่อีกส่วนหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นก็คือ ความชาชินกับการใช้ความรุนแรง ผมคิดว่ามันเกิดขึ้นมากเหลือเกินตอนนี้ถามว่ามันจะนำไปสู่ความรุนแรงแบบนั้นได้หรือเปล่า ผมไม่แน่ใจ แต่ว่ามันอาจจะนำไปสู่กรณีต่าง ๆ ในการใช้ความรุนแรงมากขึ้น เราคงได้ยินมากขึ้นทุกทีว่า ขณะนี้มีความ

หรือไม่ก็ตาม เพื่อรับเหตุการณ์ ๖ ตุลาอยู่บ้าง ทั้งในเรื่องของการทำลายความจริงที่ผมเอ่ยไว้บ้างแล้ว กับในเรื่องของการใช้ความรุนแรง มีการลอบสังหารผู้นำชาวนา ผู้นำกรรมกร ผู้นำนักศึกษาตลอดมาหลังจากปี ๒๕๑๖ ถึงปี ๒๕๑๙ เพราะฉะนั้นกระบวนการใช้ความรุนแรงทุกครั้ง แม้ว่าจะเป็นการเตรียมการที่เล็กกว่ามาก แต่ก็คือการทำให้สังคมมันแหลมคมขึ้น เป็นการเตรียมสังคมที่จะปะทะกัน ความหวาดระแวงที่คุณหมอบุคนี้ก็เป็นปฏิกิริยาของปรากฏการณ์เหล่านี้ ผู้นำนักศึกษาถูกฆ่า เดินขบวนที่ไร้อะไรก็มีการวางระเบิด มีการขว้างปากัน ผู้คนก็เกิดการไม่ไว้วางใจ ไม่สบายใจ รออยู่ว่าวันไหนมันจะระเบิด ในที่สุดสิ่งที่เกิดขึ้นก็คือเหตุการณ์ ๖ ตุลา ๑๙

นพ. ยงยุทธ : ความขัดแย้งไม่ได้เกิดขึ้น ๓ ครั้งอย่างที่เรารู้กัน คือ ๑๔ ตุลา ๑๖ ๖ ตุลา ๑๙ และเหตุการณ์เดือนพฤษภา แต่ที่จริงมันมีการผลิตซ้ำความรุนแรงอยู่ตลอดเวลา คือธรรมชาติของความรุนแรงนั้น ถ้าเรายอมให้เกิดขึ้นโดยไม่สกัดกั้นไว้ ความรุนแรงจะทวีคูณตัวมันเอง ไม่ว่าจะมองมันในบริบทไหนก็ตาม ปัจจุบันผมเป็นจิตแพทย์ที่ทำงานด้านครอบครัว เราเห็นได้ชัดเลยว่า การที่พ่อข่มขืนลูกได้ เพราะผู้เป็นพ่อมีประวัติว่าในอดีตก็เคยถูกพ่อแม่ตัวเองใช้ความรุนแรงมาก่อน เลยผลิตซ้ำความรุนแรงในอัตราที่รุนแรงมากยิ่งขึ้น สมัยนั้น ความรุนแรงเป็นเพียงแค่เหตุทำร้ายเป็นครั้งคราวเท่านั้น มารุ่นลูกก็เป็นการทำร้ายทางเพศ ซึ่งถือว่าเป็นสุดขั้วของความรุนแรง ชาติความควบคุมตัวเองโดยสิ้นเชิง

ผมเชื่อว่าความรุนแรงเป็นสิ่งที่ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งรู้สึกว่าตัวเองสูญเสียความมั่นคงทางจิตใจ ดังนั้นทุกครั้งที่เกิดความรุนแรงขึ้น นักศึกษาและประชาชนจะตอบโต้ด้วยความรุนแรงที่มากขึ้นเช่นกัน เช่น มีการชุมนุมที่ใหญ่ขึ้น และสังคมช่วงนั้นก็ขยายความรุนแรงโดยมีการสู้รบกันในชนบท ทำให้อีกฝ่ายหนึ่งเกิดความหวาดระแวงหนักขึ้น เชื่อว่านักศึกษาประชาชนในเมืองจะต้องเชื่อมโยงกับฝ่ายที่อยู่ในชนบทด้วยกระบวนการที่นี้ ความรุนแรงก็จะขยายตัวออกไปเกินกว่าขอบเขตที่เราจะคาดฝันได้ เหมือนกับพฤติกรรมที่เกิดขึ้นตอน ๖ ตุลา

สารคดี : อดีตผู้นำกระต๊องบางคนเคยให้สัมภาษณ์ยอมรับว่า เขาเข้าไปเพื่อจะปราบนักศึกษา แต่ก็ไม่เข้าใจว่าความโหดร้าย เช่น การตอกอก แขนงคอค เกิดขึ้นได้อย่างไร เขาไม่สามารถอธิบายได้และก็ไม่สามารถควบคุมได้

ดร. ชัยวัฒน์ : ตรงนี้น่าสนใจ ปรากฏการณ์ ๖ ตุลา ๑๙ ไม่ใช่เป็นการรบระหว่างกองทัพหรือกองทหาร ซึ่งแบบนี้

“ธรรมชาติของความรุนแรงนั้น ถ้าเรายอมให้เกิดขึ้นโดยไม่สกัดกั้นไว้ ความรุนแรงจะทวีคูณตัวมันเอง ไม่ว่าจะมองมันในบริบทไหนก็ตาม”

เราถือว่าเป็นความรุนแรงที่ควบคุมได้ เพราะมันเป็นการจัดตั้งกองทัพ สามารถบอกได้ว่าจะบุกเข้าไปขนาดไหนหรือถ้าจับเชลยก็มีกฎเกณฑ์ที่ต้องทำตาม แต่ ๖ ตุลา ๑๙ ไม่ใช่แล้ว มันเป็นความรุนแรงที่เกิดขึ้นในตัวสังคมไทย ผมไม่รู้ว่าคนที่เข้าไปทำร้ายคนอื่น แขนงคอค ตอกอก เป็นใคร แต่นั่นยังสำคัญน้อยกว่าปรากฏการณ์ที่คนยืนดูรอบ ๆ โห่ร้องดีใจ สะใจ เพราะฉะนั้นแม้จะไม่มีผู้ชายคนนั้นเข้าไปทำ ก็จะมีคนอื่นที่ทำ กรณีนี้เป็นความรุนแรงที่ควบคุมไม่ได้แล้ว มันถูกผลิตและสะสมมาเป็นเวลานาน ถึงเวลาอย่างที่คุณหมอบุค ก็ระเบิดออกมาเป็นสภาพการณ์ความรุนแรงที่ใคร ๆ ก็ต้องตกใจ แม้แต่ผู้ที่คิดจะเข้าไปปราบก็ตกใจ ผมคิดในแง่ดีที่สุดว่า เขาก็คงไม่อยากจะเห็นปรากฏการณ์แบบนี้ หรือว่าถ้าเขาจะมีความโหดเหี้ยมแบบนี้ ก็คงไม่ใช่ต่อหน้าต่อตาคนทั้งเมืองแบบนี้

นพ. ยงยุทธ : เรื่องนี้ผมอยากให้เรามองมิติความรุนแรงในลักษณะความรุนแรงแบบทั่วไป ผมเองมักจะถูกถามเสมอว่า ทำไมพ่อสามารถข่มขืนลูกได้ ทำไมคนห้าหกคน

ขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะเรื่องดิน น้ำ ทรัพยากรต่าง ๆ มากพอสมควร ผมเห็นงานวิจัยของสถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่าเฉพาะภาคอีสาน มีจุดซึ่งมีโอกาสเกิดความขัดแย้งได้มากกว่า ๘๓๒ จุด ถ้าเป็นแบบนี้มันจะนำไปสู่สภาพของความรุนแรงอย่างตอน ๖ ตุลาได้หรือไม่ ก็ยังจะบอกว่ามันคงไม่ใช่ ด้วยเหตุผลว่ามันไม่มีลักษณะแยกตัว แต่มันเป็นไปได้ว่าจะเกิดความรุนแรงตามแหล่งต่าง ๆ ที่มีความขัดแย้งอยู่ และความขัดแย้งแบบนี้ในวันก็ยิ่งจะมากขึ้น เพราะประชากรก็จะมากขึ้น ทรัพยากรก็น้อยลง ถูกทำลายมากขึ้น คนโลภมากขึ้นในการประกอบธุรกิจ เมื่อเป็นอย่างนี้ เราจึงควรพูดถึงเรื่องความรุนแรง โดยคำนึงด้วยว่าจะมองหารูปแบบการจัดการความขัดแย้ง การเผชิญหน้ากับความขัดแย้ง หรือต่อสู้กับมันโดยใช้สันติวิธีมากขึ้น ซึ่งเป็นภารกิจหนึ่งของสังคมไทยที่จะก้าวไปในอนาคตได้ ผมคิดว่าเราคงจะต้องมองเรื่องนี้อย่างจริงจังมากกว่านี้ ซึ่งก็ดีใจว่าขณะนี้มีคนสนใจเรื่องนี้มากขึ้นเรื่อย ๆ

นพ. ยงยุทธ : ปัจจัยที่สำคัญอย่างมากต่อการจัดการกับความรุนแรงคือการกักเขตความรุนแรงเสียตั้งแต่ต้น เพราะเมื่อไรที่เรายอมให้มันเกิดขึ้น วงจรความรุนแรงก็ยิ่งมากขึ้นเรื่อย ๆ ที่จริงในหลายพื้นที่เวลานี้ก็จำลองเหตุการณ์ทำนองเดียวกับ ๖ ตุลามาแล้ว เพราะว่ามีประชาชนที่คับข้องใจอยู่ และสามารถถูกปลุกให้ลุกขึ้นมาสู้ จริง ๆ แล้วคนที่ต้องการสร้างเขื่อน เขาก็ไม่ได้ลงมาจัดการกับประชาชนที่คัดค้านการสร้างเขื่อนเอง เขาก็ไปปลุกประชาชนอีกกลุ่มหนึ่งที่ต้องการสร้างเขื่อนขึ้นมา แล้วคนเหล่านี้ก็ปะทะกันและใช้ความรุนแรงต่อกัน เป็นสงครามตัวแทนโดยผู้ที่ได้ผลประโยชน์เองไม่ต้องลงมาทำอะไรด้วย เป็นลักษณะเดียวกันเลย เพียงแต่ไปจำกัดพื้นที่เท่านั้นเอง

ในขณะที่เราบอกว่าความรุนแรงทางการเมืองลดน้อยลง เพราะระบบเปลี่ยน เป็นระบบที่ยอมรับความขัดแย้งทางการเมืองได้มากขึ้น และสามารถแก้ไขได้ด้วยกระบวนการทางการเมืองทั้งในและนอกรัฐสภา แต่ถ้าเราดูโครงสร้างพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจขณะนี้ มันกลับไม่ได้เป็นเช่นนั้นเลย เวลานี้รากฐานสังคม คือ ปัญหาของการพัฒนาตลอดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ทางรัฐบาลยอมรับคือ เรายังพัฒนา ยิ่งทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนจนกับคนรวยมากขึ้น ผมคิดว่านี่คือรากฐานของความรุนแรงในเวลานี้ และความรุนแรงจะแสดงออกมามากที่สุดในบริบทของครอบครัวและชุมชน ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาการทำร้ายเด็ก การทำร้ายคู่สมรส การข่มขืนเด็ก และที่มากขึ้นก็เรื่อง

ของกลุ่มคนหรือชุมชน เช่น ปัญหานักเรียนอาชีวะตีกัน หรือเรื่องของความขัดแย้งในเรื่องการใช้ทรัพยากรในชุมชน ก็มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงกันมากขึ้น

ดร. ชัยวัฒน์ : ผมเสริมคุณหมอนิดหนึ่ง ตัวอย่างที่อาจจะเห็นได้ชัด คือเรื่องสัดส่วนของพื้นที่กับคนเรา พื้นที่ที่มีอยู่เท่าเดิม แต่มีคนเข้ามาอยู่ในพื้นที่มากขึ้น เกิดเป็นความแออัด แล้วโอกาสที่จะใช้ความรุนแรงกันก็มีมากขึ้น เพราะพื้นที่ส่วนบุคคลถูกรุกราน ถามว่า ความแออัดจะไปสู่อะไร มันชี้ไปยังปัญหาพื้นฐานอย่างที่คุณหมอบอก คือ ทิศทางการพัฒนาประเทศ ซึ่งส่งผลต่อคนตัวเล็ก ๆ ทั่วไปหมดสามี่เข้ามาในบ้านมันอัดอัดแออัด กินเหล้าเมานิดหน่อยเตะภรรยา ทำร้ายลูก หรือลูกเห็นพ่อทำร้ายแม่ มันก็เกิดเป็นวงจรอุบาทว์แห่งความรุนแรงขึ้นมาได้ง่าย

นพ. ยงยุทธ : เรื่องนี้ผมคิดว่าคนชั้นกลางเองก็ประมาทในเรื่องนี้ไม่ได้ สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นกับชนชั้นกลางเหมือนกัน ทุกวันนี้พ่อแม่กลับบ้านด้วยความเครียดและความกดดันจากปัญหาเศรษฐกิจ ความเครียดในการทำงาน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ภายใต้ภาวะของความเครียดนั้นมีความคับข้องใจสูง ความสามารถในการควบคุมตัวเองจะต่ำลงทันที สิ่งที่เราจะเห็นก็คือการใช้ความรุนแรงกับลูก ซึ่งไม่เพียงแต่เกิดกับคนในชุมชนที่แออัดเท่านั้น แต่เห็นได้ทั่วไปในชนชั้นกลาง ลูกวิ่งเข้ามาบอกให้ช่วยสอนการบ้าน ฟ้องเรื่องโน้นเรื่องนี้กับพ่อแม่ พ่อแม่โมโหผลักเด็กออกไป ลูกไม่ได้ตั้งใจก็ตี สิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้ในทุกกลุ่มคน ในสังคมที่ไม่ดูดีดีว่าการพัฒนานั้นมุ่งไปสู่ทางไหน และเพื่ออะไร

सारคดี : ทั้งสองท่านคิดว่า ทางออกในการแก้ปัญหาการใช้ความรุนแรงในสังคมไทยคืออะไร

ดร. ชัยวัฒน์ : กุญแจสำคัญคือการมีส่วนร่วม ในสายตาผม การมีส่วนร่วมคือปัจจัยสำคัญที่จะสู้กับความรุนแรงได้ สิ่งที่ความรุนแรงทำกับเราก็คือทำให้เรารู้สึกไร้อำนาจ การมีส่วนร่วมก็คือการเรียกอำนาจคืนมาเป็นของเรา สมมุติว่าหนังสือพิมพ์จะพิมพ์ภาพนี้ จะมีโฆษณาแบบนี้ในหน้าหนังสือพิมพ์ จะมีการดูแบบนั้น ถ้าเราเฉย ๆ นั่นเท่ากับว่าเราไร้อำนาจ การมีส่วนร่วมก็คืออำนาจของเราที่จะสามารถบอกได้ว่าอะไรถูกอะไรผิด อย่างนี้คือยาคุ้มกันเราจากการใช้ความรุนแรง หรือกระแสดความรุนแรงที่เป็นอยู่ในสังคม

แต่อย่าหลงประเด็นเรื่องสังคมมีระเบียบหรือไม่มีระเบียบ ผมไม่อยากให้มองว่าสังคมที่ใช้ความรุนแรงคือสังคมที่ไม่มีระเบียบ เพราะสังคมที่มีระเบียบสูงมากก็เป็นสังคมที่มีความรุนแรงมากเหมือนกัน ยกตัวอย่างนาซี มาร์ก-

ซิส หรืออย่างในคุกก็เป็นสังคมที่ค่อนข้างจะมีระเบียบมาก แต่ความก้าวร้าวรุนแรงก็มีสูงเหมือนกัน

นพ. ยงยุทธ : สังคมเราต้องการการมีส่วนร่วมที่เปลี่ยนจากการมีส่วนร่วมชั่วคราวชั่วคราว เป็นการมีส่วนร่วมที่เป็นฝ่ายกระทำและต่อเนื่องมากขึ้น ความสนใจการอภิปรายไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีที่ผ่านมาถือเป็นการมีส่วนร่วมชั่วคราวชั่วคราว การมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ทางการเมืองหลายครั้งก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์ ๑๔ ตุลา ๑๖ หรือก่อนที่จะเกิดเหตุการณ์เดือนพฤษภา เป็นการมีส่วนร่วมแบบครั้งคราว แต่สังคมจะอยู่ได้ต้องมีส่วนร่วมแบบเป็นผู้กระทำและมีความต่อเนื่อง ผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ลองคิดว่าสังคมมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา แต่ไม่มีใครตรวจสอบ เช่นความก้าวหน้าของสื่อ ความพลิกผันของสื่อมีอยู่ตลอดเวลา ผมว่าจำเป็นอย่างยิ่งที่ประชาชนจะต้องมาสร้างเครือข่ายขึ้นมาเพื่อตรวจสอบ นี่คือการมีส่วนร่วมที่เป็นฝ่ายกระทำและต่อเนื่อง ตัวอย่างเรื่องของการตรวจสอบสื่อเป็นตัวอย่งที่ดีมาก เพราะเวลานี้ในบางประเทศ การที่จะเลือกนายกรัฐมนตรีหรือนายกเทศมนตรี คนที่สมัครต้องไปแสดงตัวต่อหน้าเครือข่ายของพ่อแม่ผู้ปกครองที่ดูแลสื่อ และพูดว่าตัวเองมีนโยบายพัฒนาสื่ออย่างไร การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ได้ก่อให้เกิดอำนาจต่อรอง และความสามารถในการที่จะดูแลสังคมได้มากขึ้น ฉะนั้นกลับมาดูที่การเลือกตั้งผู้ว่า กทม. จะเห็นว่า นโยบายเรื่องสื่อหรือการศึกษาเป็นเรื่องเล็กน้อยมาก ไม่มีใครพูดถึง หรือพูดถึงก็ไม่จำเป็นต้องรักษาคำมั่นสัญญา เป็นการพูดถึงเป็นอันดับรอง ๆ ลงไป แต่ว่าในบางสังคมกลับเป็นเรื่องใหญ่ นอกจากเรื่องการดูแลสื่อ ผมคิดว่า ยังมีอีกหลายเรื่องในสังคมที่ต้องการการเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น เรื่องของการคุ้มครองผู้บริโภค การใช้ความรุนแรงภายในสังคม การกระทำผิดของเจ้าหน้าที่รัฐ เรื่องพวกนี้ต้องการการมีส่วนร่วมทั้งสิ้น

ดร. ชัยวัฒน์ : โดยหลักแล้วผมเห็นด้วยว่าประชาชนควรจะมีส่วนร่วม แต่คงต้องชี้เฉพาะเจาะจงว่ามีส่วนร่วมในเรื่องอะไร ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมือง การเฝ้าระวังไม่ให้สังคมเฉไฉไปอีกทางหนึ่ง หรือเฝ้าระวังมิให้มีการรัตนสิทธิเสรีภาพของประชาชน ผมคิดว่านั่นเป็นการปกป้องที่ดี แต่ถ้าเป็นการมีส่วนร่วมในลักษณะเตรียมคนไปสู้รบฆ่าฟันผู้อื่น ซึ่งก็คือการมีส่วนร่วมเหมือนกัน นั่นไม่ใช่แล้ว เพราะฉะนั้นผมคิดว่าคงต้องระวังเหมือนกัน คือไม่ใช่การมีส่วนร่วมลอย ๆ เท่านั้น

นพ. ยงยุทธ : ที่จริงถ้าเรามาตั้งตาคู่หนึ่งจัดเป็นรายการออกมาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่ส่งเสริมความรุนแรง และปัจจัย

อะไรบ้างที่ต่อต้านความรุนแรง จะได้หัวข้อที่น่าสนใจมากทีเดียว จากปัจจัยเหล่านี้ เราจะเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และจิตวิทยามากมายทีเดียว เช่น ระบบอุปถัมภ์คือระบบที่สนับสนุนความรุนแรง ผมจำได้ว่าอาจารย์ประเวศ วะสี เคยเล่าให้ฟังเรื่องฝรั่งที่เข้าไปทำการศึกษาในประเทศอิตาลี ในช่วงที่มีรัฐธรรมนูญใหม่ และมีกระจายอำนาจ ปรากฏว่าการกระจายอำนาจไม่ใช่เป็นตัวแก้ปัญหการใช้ความรุนแรง เพราะขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดิมว่าก่อนกระจายอำนาจเป็นอย่างไร บางแคว้นหลังจากมีรัฐธรรมนูญใหม่ สังคมดีขึ้น แต่บางแคว้นพอเปลี่ยนเป็นกระจายอำนาจกลับแย่ลง การเลือกตั้งยิ่งโง่งกันมากขึ้น คนยิ่งเหลื่อมล้ำกันมากขึ้น พวกนี้เป็นรัฐที่มีพื้นฐานเป็นระบบอุปถัมภ์มาก่อนทั้งนั้น ขณะที่ที่ไหนประชาชนมีส่วนร่วมในธุรกิจ ในสหกรณ์ พวกนี้เป็นสังคมที่มีการพัฒนาที่ดีขึ้น ปัจจัยที่ส่งเสริมความรุนแรง และปัจจัยที่ต่อต้านความรุนแรงอื่น ๆ ก็เช่น ระบบตัวใครตัวมัน การเลี้ยงดู ความเหลื่อมล้ำต่ำสูง ความยากจน ความรู้สึกว่าตัวเองถูกรังเกียจเดียดฉันท์ ปัจจัยพวกนี้ เมื่อมาดูจริง ๆ จะพบว่า มันมีอะไรหลาย ๆ อย่างที่มีความสัมพันธ์กันในกรอบของบัญชีที่ว่าด้วยปัจจัยที่ส่งเสริมความรุนแรง และบัญชีของปัจจัยที่ต่อต้านความรุนแรงทั้งนั้น

ดร. ชัยวัฒน์ : ผมคิดว่างานแบบนี้เป็นงานของทุกคนในสังคม น่าจะลองทำบัญชีแบบนี้ดู แม้แต่ในครอบครัว ก็น่าลองทำดูว่ามีปัจจัยส่งเสริมความรุนแรง และปัจจัยต่อต้านความรุนแรงอย่างไรบ้าง และตัวของเราเองด้วยว่า ทำอะไรส่งเสริมปัจจัยส่งเสริมความรุนแรง และทำอะไรส่งเสริมปัจจัยต่อต้านความรุนแรงบ้าง เมื่อเราพูดเรื่องการมีส่วนร่วมมันอยู่ที่ทุกคนในสังคมนี้ เพราะเป็นสังคมของเราด้วยกันทั้งนั้น พอมีปัญหามันก็กระทบถึงกันไปหมด □